

Otrębski Jan Szczepan (Janas Ščėpanas Otrėmbskis; 1889 gruodžio 8 Pilicoje, Šventojo Kryžiaus vaivadija, – 1971 balandžio 25 Poznanėje; palaidotas Puszczykowo, netoli Poznanės), lenkų kalbininkas. 1913 baigė Varšuvos u-tą. Tobulinosi Leipcige (Otrėmbskio mokytojai buvo Karlas Brugmannas, Augustas Leskienas, Eduardas Sieversas, Ernstas Windischas). 1920 Krokuvos u-te gavo daktaro laipsnį. 1921–43 ir 1944–45 dirbo Vilniaus u-te (dėstė ir lituanistikos dalykus); prof. (1930). 1945–60 Poznanės u-to prof. (1947–60 jo iniciatyva įsteigtos Baltų filologijos katedros vedėjas). Redagavo tęstinį leidinį „Lingua Posnaniensis“ (1949–55, t. 1–5; 1959–63, t. 7–9), kuriame paskelbta daug lituanistikos tyrinėjimų.

Otrėmbskis – žymiausias lenkų baltistas, ypač daug dirbęs lietuvių kalbotyros srityje. Vertingų tyrinėjimų paskelbė ir iš indoeuropeistikos, slavistikos, polonistikos. Pirmas svarbus Otrėmbskio lietuvių kalbos tyrinėjimas „Rytų lietuvių tvėrečėnų tarmė“ (*Wschodniolitewskie narzeczsze twereckie*); jos d. 3 „Slavų skoliniai“ (*Zapóżycczenia słowiańskie*) buvo išleista 1932, o d. 1 „Gramatika“ (*Gramatyka*) – 1934; d. 2, kurioje turėjo būti žodynas ir tekstai, nebuvo parengta. Tai iki šiol turbūt pats išsamiausias atskiros lietuvių kalbos tarmės aprašas. Pagrindiniai informacijos pateikėjai ir talkininkai rašant šį veikalą buvo Vilniaus u-to studentai Alfonsas Bielinis (iš Latakiškės) ir Viktoras Dasys (iš Guntauninkų). Paskelbė straipsnį apie Vilniaus krašto lenkų tarmių lituanizmus (*JP* 16, 1931). Lenkų studentams parengė rinkinį „Lietuvių kalbos tekstai“ (*Teksty litewskie* 1–2, Warszawa, 1957–59); d. 2 parengė kartu su žmona Helena Otrėbska (Elena Samaniūte). Parašė straipsnių lietuvių kalbos istorinės gramatikos klausimais; ypač minėtina studija apie lietuvių kalbos žodžių darybą (*LP* 3, 1951; 4, 1953). Svarbiausias Otrėmbskio lituanistikos darbas yra „Lietuvių kalbos gramatika“ (*Gramatyka języka litewskiego* 1–3, Warszawa, 1956–65); t. 1 (1958) aptarta lietuvių kalbos tarmės ir bendrinės kalbos susidarymas, pateikta svarbiausių lietuvių kalbos tyrinėjimų apžvalga, aprašyta lietuvių kalbos fonetika, t. 2 (1965) nagrinėjama žodžių daryba, t. 3 (1956) – morfologija. Daugiausia dėmesio gramatikoje kreipiama į dabartinės lietuvių kalbos faktus, tačiau dažnai remiamasi ir tarmių bei senųjų raštų (ypač Mikalojaus Daukšos „Postilės“) duomenimis. Otrėmbskio gramatika yra vienas pačių svarbiausių pastarųjų dešimtmečių veikalų apie lietuvių kalbą, išleistų ne Lietuvoje. Tyrė lietuvių asmenvardžius ir vietovardžius: yra aiškinęs prūsų, Dainavos, Zarasų, Kauno, Ukmergės, Vilnios, Žeimenos, Siesarties, Ančios, Jogailos ir kitų vardų kilmę, rašęs apie lietuviškus vandenvardžius, kilusius iš gyvulių vardų, apie lietuviškų vandenvardžių ir vietovardžių slavinimą. Otrėmbskis sukūrė hipotezę, kad Lietuvos vardas kilęs iš upėvardžio, kuriuo kadaise galėjo būti vadintas Nemunas (*BzN* 9, 1958). Paskutiniajame gyvenimo dešimtmetyje intensyviai tyrė jotvingių problemą (*BCЯ* 5, 1961; *Die Sprache* 9, 1963; *ABSI* 1, 1964). Otrėmbskis manė, kad jotvingių kalba buvusi pereinamoji tarp baltų ir slavų kalbų. Jotvingių kalbos įtaka mėgino aiškinti ir kai kurias lenkų kalbos tarmių ypatybes. Tyrė senuosius baltų ir slavų kalbų santykius. Šiuo klausimu jo pažiūros kito. Iš pradžių teigė, kad baltų ir slavų prokalbės niekada nebuvo. Tačiau 1954 specialiaame straipsnyje (*BJ* 5, 1954) padarė išvadą, jog slavų ir baltų kalbos yra tos pačios dialektų grupės tęsinys, o tą dialektų grupę reikia laikyti kilusia iš vienos kalbos. Tyrė senuosius germanų skolinius baltų ir slavų kalbose (*Die Sprache* 12, 1966). Parašė straipsnį apie baltų kalbų reikšmę indoeuropiečių kalbotyrai (*KZ* 79, 1964), daug lituanistikos ir baltistikos veikalų recenzijų. Parengė spaudai (su Czesławu Kudzinowskiu ir Stanisławu Kotu) Samuelio Boguslavo Chyliniskio Naujojo Testamento vertimą į lietuvių kalbą (1958). Dalyvavo Lietuvių mokslo draugijos veikloje. Nuoširdi draugystė Otrėmbskį siejo su akademiku Juozu Balčikoniu. Labai gerai mokėjo lietuvių kalbą.

L: Mažiulis V. Jonas Otrėmbskis. *Blt.* 8(1), 1972; Sabaliauskas A. *Lietuvių kalbos tyrinėjimo istorija* 2, Vilnius, 1982, p. 145–152; Sabaliauskas A. Janas Otrėbskis ir Vilnius. *Vilniaus kultūrinis gyvenimas (1900–1940)*, Vilnius, 1998, p. 181–187; Otrėbska H. Bibliografia prac Jana Szczepana Otrėbskiego za lata 1910–1966. *ABSI* 3, 1966; Otrėbska H.

Bibliografia prac Jana Szczepana Otrębskiego od roku 1961. *ABSl* 8, 1973; Safarewicz J. Jan Otrębski (1889–1971). *ABSl* 8, 1973; Safarewicz J. Prace lituanistyczne profesora Jana Otrębskiego. *LP* 17, 1973. A. S.

Lietuvių kalbos enciklopedija, sudarė Kazys Morkūnas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008, p. 383–384.